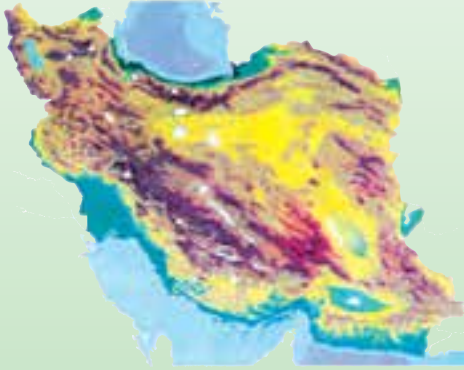

بخش اول

جغرافیا

درس ۱

محیط زندگی ما

شما در کجا زندگی می‌کنید؟ در شهر یا روستا؟

با دقت به محیط اطراف خود نگاه کنید. آیا در اطراف محلّ زندگی شما، کوه یا جنگل وجود دارد؟ رود و دریا چه‌طور؟ اگر در روستا زندگی می‌کنید، آب و هوای روستای شما چگونه است؟ چه گیاهانی در اطراف محلّ زندگی شما رویده‌اند؟ در روستای شما بیشتر چه محصولاتی کاشته می‌شود؟ آیا اهالی روستای شما دام‌پروری هم می‌کنند؟ خانه‌ها از چه موادی ساخته شده‌اند؟ روستای شما با چه راه‌هایی به شهرها یا روستاهای اطراف مربوط می‌شود؟ راه خاکی، آسفالتی یا راه‌آهن؟

اگر در شهر زندگی می‌کنید، فاصله‌ی مدرسه‌ی شما تا خانه کم است یا زیاد؟ با چه وسیله‌ای به مدرسه می‌روید؟ از کدام کوچه‌ها و خیابان‌ها عبور می‌کنید؟ در محله‌ای که شما زندگی می‌کنید، چه مغازه‌هایی وجود دارد؟ هوای شهر شما پاکیزه است یا آلوده؟ خانه‌ها از چه موادی ساخته شده‌اند؟ آیا در شهر محلّ زندگی شما کارخانه‌هایی وجود دارد؟ در این کارخانه‌ها چه چیزهایی ساخته می‌شوند؟ به فعالیت‌های مردم شهر خود دقت کنید. آن‌ها به چه کارهایی مشغول‌اند؟

شما با پاسخ دادن به این سؤال‌ها، می‌توانید محلّ زندگی خود را بهتر بشناسید.

۱- بار اهنمایی معلّم، به چند گروه تقسیم شوید. سپس، به تصویرهای این درس توجّه کنید و بگویید از هر تصویر چه چیزهایی درباره‌ی محیط زندگی مردمی که در آن‌جا زندگی می‌کنند، می‌فهمید. محیط زندگی شما به کدام تصویر بیشتر شبیه است؟ چرا؟

۲- تاکنون به کدام شهرها یا روستاها سفر کرده‌اید؟ چه اطلاعاتی درباره‌ی آن مکان‌ها یا چگونگی زندگی مردم آن‌جا دارید؟ برای هم‌کلاسی‌هایتان توضیح دهید.

همان‌طور که می‌دانید، همه‌ی محیط‌ها شبیه به محیط زندگی ما نیستند. پس، ما چگونه می‌توانیم محیط‌های دیگر را بشناسیم؟ آیا برای شناخت محیط‌های دیگر می‌توانیم به همه‌جا سفر کنیم؟

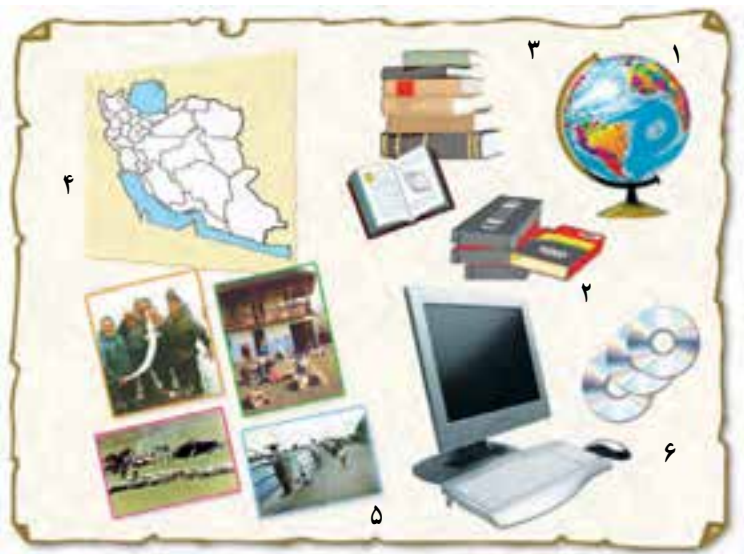
یکی از راه‌های شناخت محیط زندگی خود و دیگران، مطالعه‌ی جغرافیاست.

دانش جغرافیا به ما کمک می‌کند که محیط زندگی خود و محیط‌های دیگر را بشناسیم و از چگونگی زندگی مردم در مکان‌های مختلف آگاه شویم.

چه وسایلی به یادگیری جغرافیا کمک می‌کنند؟

به شکل زیر نگاه کنید و به کمک معلم، نام وسایلی را که می‌بینید، بنویسید.

رایانه	۶	۵	۴	۳	فیلم	۲	۱
--------	---	---	---	---	------	---	---

این وسایل به ما کمک می‌کنند تا جغرافیا را بهتر بیاموزیم.

- شاید تاکنون عکس‌ها و فیلم‌هایی از شهرها و کشورهای دیگر، مردم آن‌ها، درّه‌ها و کوه‌ها یا حیواناتی که در جاهای دیگر زندگی می‌کنند، دیده باشید. عکس‌ها برای شناختن مکان‌های مختلف چه کمکی به ما می‌کنند؟

دامنه‌ی کوه

خانه‌ها

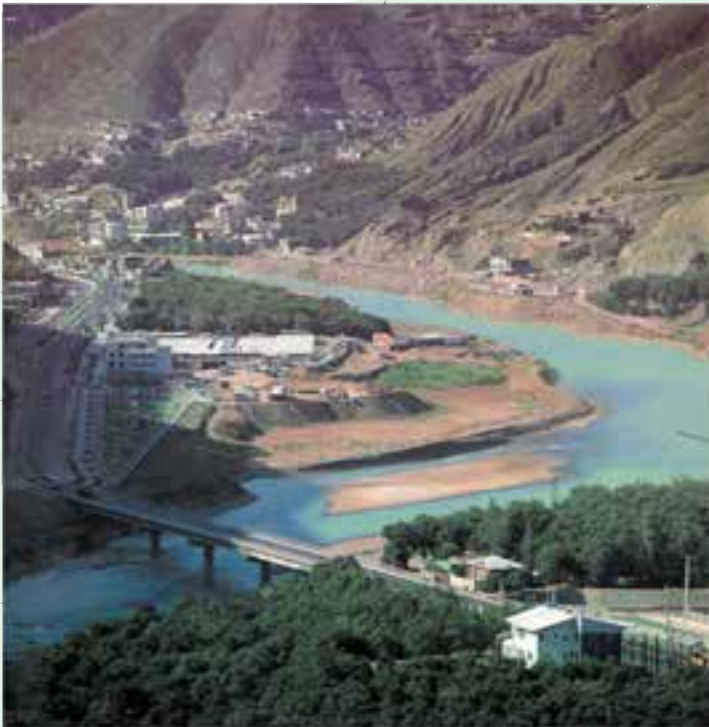
جاده

ساختمان

پل

رود

درختان

خانواده‌ی روستایی — گیلان

عشایر قشقایی — فارس

● یک وسیله‌ی دیگر هم وجود دارد که از آن برای آموختن جغرافیا استفاده می‌کنند.
این وسیله، کره‌ی جغرافیایی نام دارد.

شکل کره مانند توپ است. هر جسمی
که مانند توپ باشد، کروی نامیده می‌شود.
زمینی که ما روی آن زندگی می‌کنیم و
شهرها و کشورها روی آن قرار دارند،
به شکل یک کره‌ی بسیار بزرگ است که به
آن کره‌ی زمین گفته می‌شود.

عکس و فیلم و نقشه و کره‌ی جغرافیایی از وسایل یادگیری جغرافیا هستند.

۱- یک کره‌ی جغرافیایی را به کلاس بیاورید و آن را مشاهده کنید.

- رنگ آبی روی کره چه چیزی را نشان می‌دهد؟
 - خشکی‌های زمین وسعت بیشتری دارند یا آب‌ها؟
 - به کمک دوستان خود، کشور ایران را روی کره پیدا کنید و به یک‌دیگر نشان دهید.

۲- در شکل زیر، نام چیزهایی را که در عکس مشاهده می‌کنید، بنویسید.

۳- اگر در خانه عکس‌هایی از روستا، شهر یا مناظر طبیعی دارید، به کلاس بیاورید. هریک از آن‌ها را روی یک کاغذ سفید بچسبانید. سپس، به‌طور گروهی و به کمک هم‌کلاسی‌هایتان، اجزای هر عکس را مانند شکل بالا معین کنید و بنویسید.

نقشه چیست؟

آیا تاکنون اتفاق افتاده است که از بالا به چیزی نگاه کنید و شکل آن را بکشید؟ به شکل‌های زیر توجه کنید. در این شکل‌ها، تصویر اشیایی را می‌بینید که از بالا به آن‌ها نگاه کرده‌اند. حدس بزنید که هر کدام، تصویر چه چیزی است.

.....

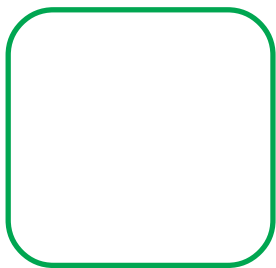
.....

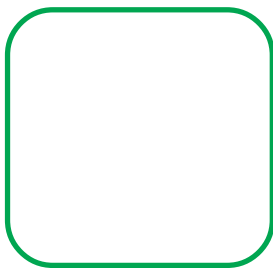
.....

۱- یک مداد تراش و یک جامدادی را روی میز بگذارید و همان طور که از بالا به آن ها نگاه می کنید، تصویر آن ها را بکشید.

جامدادی

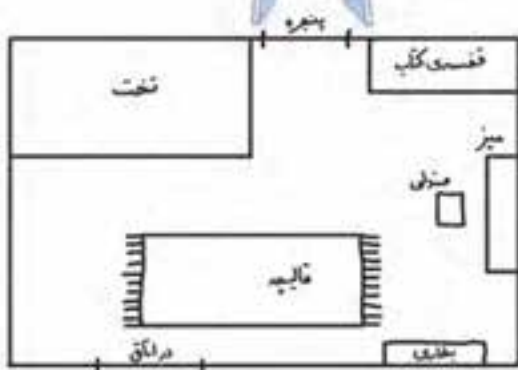

مداد تراش

۲- بار راهنمایی و کمک معلم، چیزهای دیگری را روی میز بگذارید و شکل آن ها را از بالا رسم کنید.

۳- به تصویر روبه رو نگاه کنید. این تصویر، نقشه ی اتاق حسن است. حسن از بالا به اتاق خود نگاه کرده و شکل آن را کشیده است.

اکنون شما بار راهنمایی و کمک معلم، نقشه ی کلاس خود را بکشید. تصور کنید که از بالا به کلاس نگاه می کنید.

● مجسم کنید وقتی یک پرنده از بالا به زمین نگاه می کند، زمین را چگونه می بیند؟

به شکل زیر نگاه کنید. این شکل، نقشه ی همان جایی است که پرنده، در هنگام پرواز می بیند. در این نقشه، ساختمان ها، خیابان ها، درختان و یک دریاچه نشان داده شده است.

اکنون اعدادی را که در تصویر بالا می بینید، به نقشه منتقل کنید.

هوایما در حال عکسبرداری از یک منطقه

نقشه‌ی همان منطقه

عکس هوایی یک منطقه

اگر از بالا به یک شهر یا روستا نگاه کنیم و آن را در اندازه‌ی خیلی کوچک تر روی کاغذ بکشیم، نقشه‌ی ساده‌ای از آن شهر یا روستا به دست می‌آید.

نقشه، شکلی است که زمین یا قسمتی از آن را نشان می‌دهد.

● راهنمای نقشه

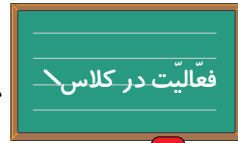
به نقشه‌ای که از کلاس خود کشیده‌اید، توجه کنید. آیا نام هر چیز را روی شکل آن، نوشته‌اید؟ اگر نخواهیم نام همه چیز را روی شکل آن بنویسیم، چه می‌کنیم؟

پس از این که نقشه‌ی کلاس خود را رسم کردید،
برای آن یک **راهنما** درست کنید.

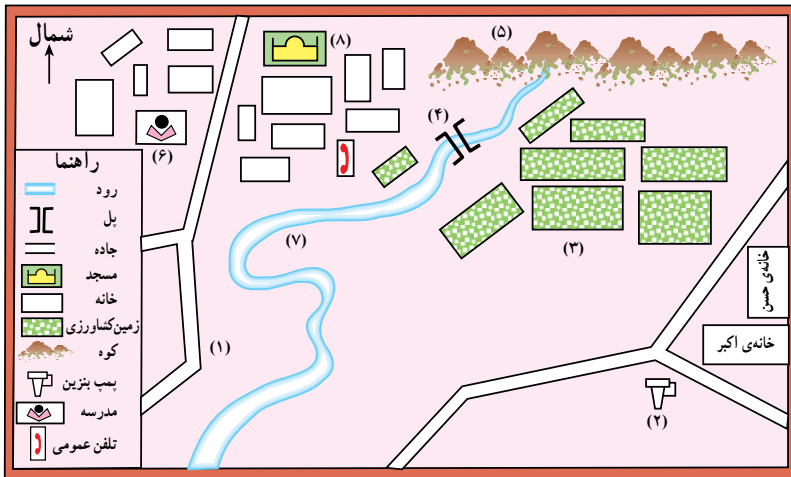
روی هر نقشه، علامت‌هایی وجود دارد. این علامت‌ها برای نشان دادن کوه، تپه، جنگل، دریا، دریاچه، خانه، خیابان و چیزهای دیگر به کار می‌روند. در پایین هر نقشه، یک راهنما وجود دارد. ما به کمک راهنمای نقشه، معنای رنگ‌ها و علامت‌هایی را که در نقشه به کار رفته است، می‌فهمیم. به راهنمای نقشه‌ی زیر نگاه کنید؛ هر علامت چه چیزی را نشان می‌دهد؟

۱- با استفاده از راهنمای نقشه، بگویید هر عدد چه چیزی را روی نقشه نشان می‌دهد.

(۱)	جاده
(۲)	
(۳)	
(۴)	
(۵)	
(۶)	
(۷)	
(۸)	

۲- خانه‌های روی نقشه را متناسب با رنگ راهنمای نقشه، رنگ آمیزی کنید.

چگونه جهت‌های جغرافیایی را پیدا کنیم؟

در سال گذشته، خواندید که هر روز صبح خورشید از جهت مشرق طلوع می‌کند و در پایان روز در جهت مغرب، غروب می‌کند. اگر در یک صبح آفتابی، طوری بایستیم که دست راست ما به طرف مشرق و دست چپ ما به طرف مغرب باشد، رو به روی ما شمال و پشت سرمان جنوب خواهد بود.

شمال، جنوب، مشرق و مغرب، چهار جهت اصلی هستند.

● منظور از شمال و جنوب چیست؟ یک کره‌ی جغرافیایی را به کلاس بیاورید. آن را

روی میز بگذارید و از بالا به آن نگاه کنید. بالاترین نقطه‌ای که روی کره می‌بینید، قطب شمال نام دارد.

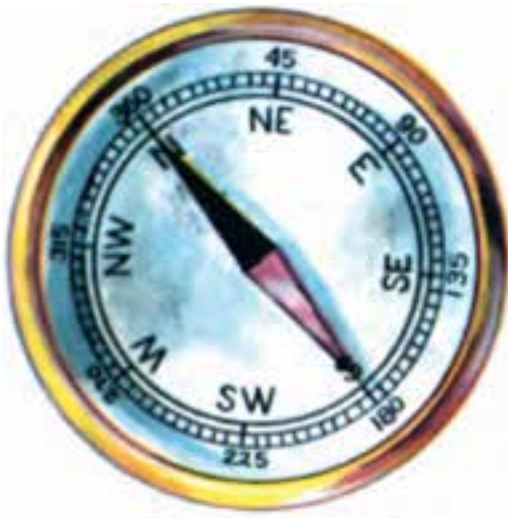
اکنون، نقطه‌ای را روی کره‌ی جغرافیایی انتخاب کنید و انگشت خود را روی آن بگذارید. سپس، انگشتان را به طرف قطب شمال حرکت دهید. در این حال، شما در جهت شمال حرکت می‌کنید. به پایین‌ترین نقطه‌ی زمین که روبه‌روی قطب شمال قرار دارد، قطب جنوب می‌گویند.

اگر انگشت خود را روی نقطه‌ای بگذارید و به طرف قطب جنوب حرکت کنید، در جهت جنوب حرکت می‌کنید.

● قطب‌نما

قطب‌نما وسیله‌ای است که جهت قطب شمال و جنوب زمین را نشان می‌دهد.

قطب‌نما یک عقربه‌ی مغناطیسی (آهن‌ربایی)

دارد. نوک این عقربه همیشه در امتداد

شمال – جنوب قرار می‌گیرد.

امسال، شما در کتاب علوم با طرز

کار قطب‌نما و علت این که عقربه‌ی آن به

سمت شمال می‌ایستد، آشنا می‌شوید.

۱- به همراه معلم و هم‌کلاسی‌هایتان در حیاط

مدرسه، جهت‌های شمال، جنوب، مشرق و مغرب را پیدا کنید.

۲- اکنون بگویید: کلاس شما در کدام سمت

(شمالی، جنوبی، شرقی یا غربی) قرار گرفته است؟ در

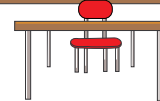
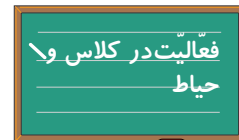
مدرسه در کدام جهت است؟ آب‌خوری مدرسه در کدام

جهت است؟

۳- اگر در خانه، قطب‌نما یا قبله‌نما دارید، آن را به کلاس بیاورید و به

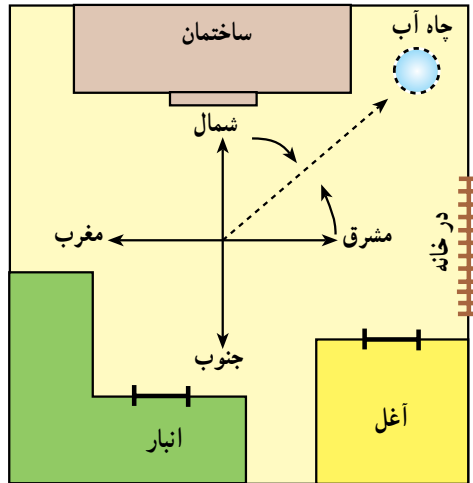
هم‌کلاسی‌هایتان نشان دهید. سپس، به وسیله‌ی آن، جهت شمال و قبله را در حیاط

یا کلاس پیدا کنید.

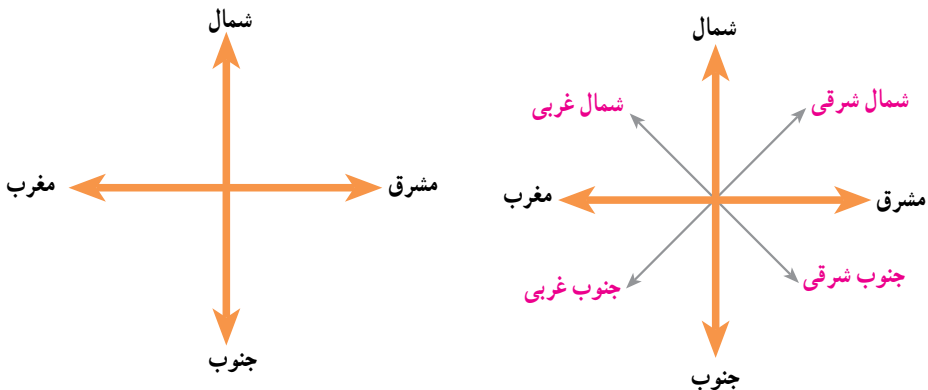

• جهت‌های فرعی

همه‌ی مکان‌ها به‌طور دقیق در جهت‌های اصلی قرار نگرفته‌اند؛ برای مثال، در شکل زیر که یک خانه‌ی روستایی را نشان می‌دهد، چاه آب، بین شمال و مشرق – یعنی در جهت شمال شرقی – قرار دارد. به این جهت، جهت فرعی می‌گویند.

در شکل زیر، به جهت‌های اصلی و فرعی توجه کنید.

به شمال شرقی، شمال غربی، جنوب شرقی و جنوب غربی جهت‌های فرعی می‌گویند.

